

Eerste deel verschijnt in juni

Hitteplan in aantocht

Vorig jaar hadden we voor Nederlandse begrippen een extreem warme zomer. In de zeer warme julimaand vielen zo'n 1.000 doden meer dan normaal in die periode, zo meldde het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Tijdens de conferentie 'De hitte de baas', najaar 2006, is de aanzet gegeven tot een nationaal hitteplan. Het ministerie van VWS zal in juni het eerste deel van dit plan presenteren.

De hitte maakte vorig jaar juli vooral slachtoffers onder 80-plussers.¹ Het CBS heeft berekend dat elke graad stijging van de gemiddelde temperatuur ten opzichte van de gemiddelde maandtemperatuur leidt tot een extra sterfte van naar schatting 31 personen per week. In landen waar dit specifiek is onderzocht, zoals Frankrijk en Italië, is te zien dat tijdens een hittegolf de sterfte aan alle bekende doodsorzaken toeneemt.² Het aantal sterfgevallen dat direct of indirect toegeschreven kan worden aan blootstelling aan extreme buitentemperaturen of zonlicht is normaal gesproken zeer beperkt. In 2003 is dit bijvoorbeeld bij slechts vier overlijdens vastgesteld.³

Ook in andere Europese landen overlijden meer mensen – voornamelijk ouderen – tijdens extreem warme perioden. In 2003, voor Europa een extreem warme en droge zomer, vielen er bijvoorbeeld in Frankrijk ruim 14.000 doden meer dan in een normale zomer. Het overgrote deel van de slachtoffers (ruim 12.000) betrof ouderen in verpleeghuizen. Bij deze groep lag de sterfte 70 procent hoger dan normaal in deze periode. Onderzoeken in onder meer Frankrijk, Italië en Portugal wijzen er op dat niet alleen een hoge leeftijd het risico om te overlijden tijdens een hittegolf vergroot, maar ook een lagere sociaal economische status en comorbiditeit, zoals hart- en vaatziekten en longziekten. Behalve ouderen lopen ook gehandicapten en zeer jonge kinderen een hoger risico te overlijden.²

Vijf maatregelen

Diverse landen in Europa, waaronder België, en daarbuiten hebben al een nationaal hitteplan. Daarin worden klimatologische en medische kennis samengebracht en wordt vastgelegd welke taken de diverse betrokkenen

uitvoeren wanneer er een hittegolf is of zich lijkt aan te dienen. De betrokkenen zijn overheden, meteorologen, gezondheidsdiensten, huisartsen, verpleeghuispersoneel en organisaties van vrijwilligers en mantelzorgers.

Nederland beschikte vorig jaar nog niet over een dergelijk plan. Niettemin ondernamen in de hitteperiode diverse partijen actie om risicogroepen te waarschuwen en tips te geven over het voorkómen van gezondheidsproblemen als gevolg van aanhoudende warmte. Zo kwamen de beroepsorganisaties AVVV (nu V&VN), LVW en Sting in juli met een oproep aan al hun leden om vooral bij hun thuiszorgcliënten extra alert te zijn op uitdroging en oververhitting. Deze oproep ging vergezeld van vijf praktische maatregelen. De eerste maatregel betreft het in kaart brengen van de mogelijke risicogevallen: cliënten die door hun beperkingen niet adequaat kunnen reageren op de situatie en cliënten met specifieke aandoeningen als hartfalen, COPD of diabetes mellitus. Ook overgewicht en een hoge leeftijd verhogen het risico op uitdroging en oververhitting. Vervolgens worden concrete stappen voorgesteld om er voor te zorgen dat cliënten genoeg drinken (twee tot drie liter water), zoals het klaarzetten van flessen mineraalwater en het opsplitsen van de zorg in twee bezoeken: één 's ochtends en één 's avonds. Ook het zorgen voor afkoeling is van belang: stimuleren dat cliënten zich luchtig kleden, invallend zonlicht weren en gebruik maken van ventilatoren en airconditioners. Daarnaast werd geadviseerd de mantelzorg actief bij het uitvoeren van de maatregelen te betrekken en hen te instrueren.

Belgisch hitteplan

In het Belgische nationale hitteplan⁴ is te lezen dat oververhitting bij een hoge buiten-

temperatuur meestal het gevolg is van vocht- en zoutverlies. Daardoor is het lichaam niet meer goed in staat om de temperatuur te regelen en wanneer deze oploopt tot boven de veertig graden Celsius ontstaat er een acute levensbedreigende situatie. De belangrijkste symptomen van een te lange blootstelling aan zon of warmte zijn: spierpijn, spasmen, krampen, zwakte en vermoeidheid, hoge lichaamstemperatuur, hevig zweten, bleekheid, misselijkheid of braken. De meest risikante levensbedreigende fase van oververhitting heet hittedslag – wat niet hetzelfde is als zonnesteek. De huid is rood en droog en het slachtoffer raakt verward. Acute medische hulp is dan van levensbelang.

In het Belgische hitteplan zijn ook nadrukkelijk hoge concentraties ozon betrokken, die tijdens een periode van aanhoudende hitte in de lucht kunnen voorkomen en schadelijk kunnen zijn voor de gezondheid.

In het plan worden jonge kinderen, bejaarden, sociaal geïsoleerde personen en mensen die grote inspanningen verrichten als risicogroepen aangewezen. De voornaamste symptomen bij hitte en ozonpieken worden beschreven evenals de complicerende factoren op medisch, milieu-, lokaal en cultureel gebied. Uitgebreid wordt ingegaan op het voorkómen en behandelen van symptomen.

De hitte de baas

In november 2006 organiseerden het ministerie van VWS, GGD-Nederland en het RIVM de conferentie 'De hitte de baas' over de gevolgen van extreme weersomstandigheden voor de volksgezondheid. Doel was een aanzet te maken voor een nationaal hitteplan met als kern gezamenlijke afspraken over de verantwoordelijkheden en taakverdeling bij een hittegolf, het verzamelen en verspreiden van kennis en het monitoren van sterftecijfers.

Tijdens de conferentie werd besloten de zomer van 2007 met een nationaal hitteplan tegemoet te treden. Een projectgroep is thans bezig dit voornemen uit te werken. De groep bestaat uit vertegenwoordigers van GGD-Nederland, RIVM, GHOR Nederland (Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen), VWS, ActiZ (organisatie van zorgondernemers), het Nederlandse Rode Kruis en het KNMI. Maaïke van den Biggelaar, beleidsverantwoordelijke van het ministerie van VWS, vertelt dat het eerste deel van het plan er in juni zal liggen. Dat deel bevat praktische richtlijnen om de ge-

Illustratie: Cúido van Driel

volgen van hitte voor ouderen thuis en in verzorgings- en verpleeghuizen te verlichten. GHOR's, zorgverleners en zorginstellingen in de regio's zullen zelf met deze maatregelen aan de slag moeten en bijvoorbeeld in kaart moeten brengen waar de kwetsbare groepen ouderen verblijven en hoe zij bereikt en benaderd kunnen worden. De verwachting is dat deze tips gepubliceerd zullen worden op de website van een van de betrokken instellingen, vermoedelijk GGD-Nederland of het RIVM.

In het nationale plan zal ook beschreven worden wanneer er sprake is van hitte en er wordt een alarmsysteem vasgesteld aan de hand waarvan bepaald kan worden op welk moment welke acties voor welke groepen genomen moeten worden. Hoewel de aandacht in eerste instantie uitgaat naar ouderen, is het wel de bedoeling om ook richtlijnen op te stellen voor andere kwetsbare groepen, bijvoorbeeld mensen die intensief actief zijn in de warmte. Uiteindelijk moet er ook een plan komen met richtlijnen voor het omgaan met extreme weersomstandigheden en klimatologische ver-

anderingen op de lange termijn. 'Je kunt bijvoorbeeld denken aan de manier waarop er gebouwd wordt', licht Van den Biggelaar toe, 'nu wordt er bij de bouw vooral gekeken naar warmte-isolatie en niet naar bescherming tegen warmte. Daar zouden we misschien wel naar toe moeten.'

Instellingsbeleid

ActiZ zal rond het verschijnen van het nationale hitteplan een symposium organiseren voor haar leden. Beleidsmedewerker Wimjan Vink van ActiZ maakt een duidelijk onderscheid tussen de rol van zorginstellingen in de intramurale zorg en de thuiszorg. 'In de intramurale setting kijk je in de eerste plaats naar structurele maatregelen die te maken hebben met preventie: het klimaat beheersen en de warmte zoveel mogelijk buiten de deur houden. Dat is in oudere gebouwen, zonder vormen van koeling, vaak niet zo simpel. In dit kader laten we een technisch adviesbureau onderzoeken welke maatregelen effect sorteren. Vervolgens moet je kijken wat je organisatorisch aan die klimaat-

Meer informatie

Website van de WHO over gezondheid en klimaatverandering: www.euro.who.int/globalchange
www.cbs.nl, voor statistische gegevens over hittedslachtoffers
www.rivm.nl

Hittetips

www.ggdnederland.nl/kennisnet
www.venvn.nl (maatregelen tegen uitdroging)
www.ouderenhulp.nl/diensten/ouderenhulp-lijn/tips-hitte
home.fnv.nl (hitte)

beheersing kunt doen, in de vorm van het opstellen van een plan van aanpak. Wij doen een handreiking voor een dergelijk plan, maar dat is geen kookboek met kant-en-klare recepten, want iedere situatie is weer anders. Tot slot moet je kijken naar zorginhoudelijke aspecten: naast toezien op voldoende vochtinname ook bijvoorbeeld het aanpassen van activiteiten en, letterlijk, het oog houden op mensen.' 'In de thuiszorg ligt de situatie lastiger omdat je als zorgaanbieder bent gebonden aan vrij strikte zorgcontracten. De intentie is er wel, maar met prioriteiten schuiven is daar niet zo makkelijk als in de intramurale zorg, waar je sowieso meer toezicht hebt. Voeg daarbij de personele bezetting in de zomermaanden, die over het algemeen krap is. Dan zie je dat in de thuiszorg een adequaat toezicht op kwetsbare mensen de verantwoordelijkheid van de thuiszorgorganisatie eerder overstijgt dan in de intramurale zorg.' ■

Noten

- 1 CBS. Door hitte in juli duizend extra doden. *Webmagazine*, 30 augustus 2006.
- 2 European Environment Agency. *Extreme weather and climate events and public health responses* Report on a WHO meeting in Bratislava, Slovakia, 9-10 February 2004.
- 3 J. Garssen, C. Harmsen, J. de Beer (2005). The effect of the summer 2003 heat wave on mortality in the Netherlands. *Euro Surveill* 10 (7), 165-8.
- 4 Federale overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu. *Hittegolf en Ozonpieken 2006* (www.health.fgov.be, trefwoord hitte).